

LBRIS

We know
books

SPERANȚA
André Malraux

Traducere din limba franceză și note
ION MIHĂILEANU

LITERA
București

LBRIS

We know
books

Partea întâi
ILUZIA LIRICĂ

I. ILUZIA LIRICĂ

1

CAPITOLUL I

Un huruit de camioane încărcate cu puști acoperea Madridul încordat în noaptea de vară. De mai multe zile, organizațiile muncitorești anunțau iminența rebeliunii fasciste, pătrunderea Coloanei a V-a în cazărmi, transportul de muniții. Acum, Marocul era ocupat. La ora unu noaptea, guvernul hotărâse în sfârșit să împartă arme poporului; la ora trei, legitimația sindicală dădea drept la arme. Era și timpul: știrile telefonice din provincii, optimiste de la miezul nopții până la ora două, începeau să se schimbe.

Centrala telefonică de la Gara de Nord chema gările una după alta. Ramos, secretarul Sindicatului Feroviarilor, și Manuel, însărcinat să-l ajute în acea noapte, conduceau operațiunea. Exceptând Navarra, cu legătura întreruptă, răspunsul fusese sau: guvernul e stăpân pe situație, sau: organizațiile muncitorești controlează orașul, așteptând instrucțiunile guvernului. Dar dialogul începuse să fie altul:

– Alo, Huesca?

– Cine e la telefon?

– Comitetul Muncitoresc din Madrid.

– Nu pentru mult timp, scârnaviilor! *Arriba España!*¹

Pe perete, prinsă în piuneze, ediția specială (ora șapte seara) a ziarului *Claridad*: pe șase coloane: „La arme, tovarăși!“

¹ „Trăiască Spania!“ (salutul fasciștilor spanioli)

– Alo, Ávila? Ce mai e pe la voi? Aici, gara.

– Las' că-ți arătăm noi, nemernicule. Trăiască Domnul nostru Isus Cristos!¹

– Pe curând. *Salud!*²

Ramos fusese chemat de urgență. Liniile din Nord se îndreptau către Zaragoza, Burgos și Valladolid.

– Alo, Zaragoza? Comitetul Muncitoresc al Gării?

– Împușcat. Cum o veți păți și voi în curând. *Arriba España!*

– Alo, Tablada? Aici, Madrid-Nord, responsabilul Sindicatului.

– Telefonează la închisoare, pui de lele! O să te scoatem noi de urechi afară.

– Ne întâlnim pe Alcalá, a doua bodegă la stânga.

Cei de la centrala telefonică se uitau la mutra de gangster jovial și cârlionțat a lui Ramos.

– Alo, Burgos?

– Aici, comandantul.

Nu mai exista șef de gară. Ramos agăță receptorul.

Un telefon sună.

– Alo, Madrid? Cine sunteți?

– Sindicatul Transporturilor Feroviare.

– Aici, Miranda. Gara și orașul sunt ale noastre. *Arriba España!*

– Dar Madridul e al nostru. *Salud!*

Nu se mai putea, deci, conta pe ajutoare din Nord, afară de cele venite prin Valladolid. Rămâneau Asturiile.

– Alo, Oviedo? Cine e la telefon?

Ramos începea să fie prudent.

– Delegatul gării.

– Aici, Ramos, secretarul Sindicatului. Ce mai e pe la voi?

– Colonelul Aranda e credincios guvernului. Dar la Valladolid treburile nu merg prea bine: trimitem trei mii de mineri înarmați ca să-i sprijinim pe ai noștri.

– Când?

Un bocănit de puști, lângă Ramos, care nu mai auzi nimic.

¹ Slogan al fasciștilor spanioli

² „Salutare!” (în limba spaniolă în original)

– Când?

– Imediat.

– *Salud!*

– Urmărește trenul cu telefonul, spuse Ramos lui Manuel.

Chemă Valladolidul:

– Alo, Valladolid? Cine-i la telefon?

– Delegatul gării.

– Care e situația?

– Ai noștri sunt stăpâni pe cazărmi. Așteptăm întăriri de la Oviedo: faceți tot ce e cu putință să ajungă cât mai devreme. N-aveți însă grijă; ne vom descurca. Dar voi?

Se cânta în fața gării. Ramos nu-și mai auzea glasul.

– Cum? întreba Valladolid.

– E-n regulă. E-n regulă.

– Trupele s-au răsculat?

– Încă nu.

Valladolid întrerupsese.

– Puteau fi deviate pe acolo toate ajutoarele din Nord.

Ascultând tot soiul de întâmplări cu macazuri, pe care nu le prea înțelegea, trăgând în piept mirosul de carton de birou, de fier și de fum de gară (prin ușa deschisă pătrundea căldura nopții), Manuel nota apelurile diferitelor orașe. Afară, zgomotul cântecelor și al paturilor de pușcă; de aceea îi pune mereu să repete (fasciștii închideau pur și simplu telefonul). Trecea pozițiile pe harta căilor ferate: Navarra, întreruptă; tot estul golfului Biscaya, Bilbao, Santander, San Sebastián, credincioase, dar o întrerupere la Miranda. În cealaltă parte, Asturiile, Valladolid, credincioase. Și, tot timpul, țârâitul telefonului.

– Alo. Aici, Segovia. Cine sunteți?

– Delegatul Sindicatului, spuse Manuel, privindu-l întrebător pe Ramos.

De fapt, ce era el?

– Las' că te jugănim noi!

– Nici n-o să se bage de seamă. *Salud!*

Acum sunau chiar gările fasciste: Sarracín, Lerma, Aranda de Duero, Sepúlveda, din nou Burgos. De la Burgos la Sierra, amenințările ajungeau mai iute decât trenurile cu ajutoare.

– Aici, Ministerul de Interne. Centrala din Nord? Înștiințați gările că garda civilă și garda de asalt sunt de partea guvernului.

– Aici, Madrid-Sud. Care e situația în Nord, Ramos?

– Se pare că sunt stăpâni pe Miranda și pe o bună parte mai la sud. Trei mii de mineri se îndreaptă spre Valladolid: vor veni întăriri pe acolo. Dar la voi?

– Gările din Sevilla și Granada sunt în mâna lor. Celelalte rezistă.

– Córdoba?

– Nu se știe; acolo unde gările sunt în mâna lor, se duc lupte la periferii. Bătălia serioasă la Triana. Ca și la Peñarroya. Dar mă uimește ce-mi spui despre Valladolid: nu e în mâna lor?

Ramos schimbă telefonul și sună:

– Alo, Valladolid? Cine-i acolo?

– Delegatul gării.

– Da?... Ni s-a spus că fasciștii s-ar afla la voi.

– Eroare. Totul e în regulă. Și la voi? Soldații s-au răsculat?

– Nu.

– Alo, Madrid-Nord? Cine-i la telefon?

– Responsabilul Transporturilor.

– Aici, Tablada. N-ai sunat tu aici?

– Ni s-a spus că ați fost împușcați, că sunteți la zdup și nu mai știu ce.

– Ba noi am scăpat. Fasciștii au fost băgați acolo. *Salud!*

– Aici, Casa Poporului. Comunicați tuturor gărilor credincioase nouă că guvernul, sprijinindu-se pe milițiile populare, e stăpân la Barcelona, Murcia, Valencia, Málaga, pe întreaga Extremadura și pe întregul Oriente.

– Alo! Aici, Tordesillas. Cine-i la telefon?

– Consiliul Muncitoresc din Madrid.

– Ticăloșii de teapa ta au fost împușcați. *Arriba España!*

Medina del Campo, același dialog. Linia Valladolidului rămâne singura mare linie de comunicație cu Nordul.

- Alo, León? Cine-i la telefon?
- Delegatul Sindicatului. *Salud!*
- Aici, Madrid-Nord. A trecut trenul minerilor din Oviedo?
- Da.
- Știi pe unde se află?
- Cred că spre Mallorca.

La Madrid, în stradă, același vuiet al cântecelor și paturilor de pușcă.

- Alo, Mallorca? Aici, Madrid. Cine-i la telefon?
- Cine sunteți?
- Consiliul Muncitoresc din Madrid.

Legătura fu brusc întreruptă. Atunci? Unde se afla trenul?

– Alo, Valladolid? Sunteți siguri că rezistați până la sosirea minerilor?

- Absolut siguri.
- Mallorca nu răspunde!
- N-are nici o importanță.

– Alo, Madrid? Aici, Oviedo. Aranda s-a răsculat chiar acum, se dau lupte.

- Unde e trenul minerilor?
- Între León și Mallorca.
- Păstrați legătura!

Manuel chema la telefon. Ramos aștepta.

- Alo, Mallorca? Aici, Madrid.
- Cine?
- Consiliul Muncitoresc. Cine-i la telefon?

– Șeful de centurie al falangelor spaniole. Trenul vostru a trecut, idioților. Toate gările sunt în mâna noastră până la Valladolid; de la miezul nopții, Valladolid e în mâna noastră. Pe minerii voștri îi așteptăm noi cu mitralierele. Aranda s-a descotorosit de ei. Pe curând!

- Pe cât mai curând!

Una după alta, Manuel chemă toate gările între Mallorca și Valladolid.

– Alo, Sepúlveda? Aici, Madrid-Nord. Comitetul Muncitoresc.

– Trenul vostru a trecut, tembelilor. Sunteți cu toții niște pi..., vă jugănim noi săptămâna asta!

– Contradicție fiziologică. *Salud!*

Telefonul suna mereu.

– Alo, Madrid. Alo! Alo! Madrid? Aici, Navalperal de Pinares. Gara. Am ocupat din nou satul. Fasciștii, da, dezarmați, la zdup. Dați de veste. Ei telefonează din cinci în cinci minute pentru a afla dacă orașul e în continuare în mâinile lor. Alo! Alo!

– Ar trebui să răspândim pretutindeni știri false, spuse Ramos.

– Le vor controla.

– Oricum, asta o să le dea de furcă.

– Alo, Madrid-Nord? Aici. UGT¹. Cine-i la telefon?

– Ramos.

– Ni se spune că sosește un tren de fasciști cu armament perfecționat. Cică ar coborî de la Burgos. Tu știi ceva?

– Am fi aflat, toate gările sunt ale noastre până la Sierra. Trebuie să fim totuși prevăzători. O clipă. Cheamă Sierra, Manuel.

Manuel chemă gările una după alta. Ținea în mână o riglă și părea că bate tactul. Întreaga Sierra era credincioasă guvernului. Chemă centrala Poștelor; aceleași informații. Dincoace de Sierra, ori fasciștii nu încercaseră nimic, ori erau bătuți.

Totuși, stăpâneau jumătate din Nord. În Navarra, Mola, fostul șef al Siguranței din Madrid; împotriva guvernului, trei pătrimi din armată, ca de obicei. De partea guvernului, garda de asalt și poporul, poate garda civilă.

– Aici, UGT. Ramos la telefon?

– Da.

– Ce-i cu trenul?

Ramos relată pe scurt.

– Și în general? întrebă la rândul său.

¹ Unión General de Trabajadores: Uniunea Generală a Muncitorilor

– Bine. Foarte bine. Afară de Ministerul de Război. La ora șase spuneau că totul e pierdut. Au fost sfătuiți să nu se piardă cu firea, ei pretind că milițienii o vor șterge. Nu ne pasă de poștile lor: abia te aud, atât de tare cântă tipii în stradă...

În receptor, Ramos auzi cântecele, care se amestecau cu cele din gară.

Deși cu siguranță atacul izbucnise pretutindeni la aceeași oră, parcă se apropia o armată în marș: gările ocupate de fasciști erau din ce în ce mai aproape de Madrid; și totuși, atmosfera era atât de încordată de câteva săptămâni, iar mulțimea atât de neliniștită din cauza unui atac pe care ar fi trebuit, poate, să-l înfrunte neînarmată, încât noaptea asta de război părea o imensă eliberare.

– Rabla ta de mașină e tot aici? îl întrebă Ramos pe Manuel.

– Da.

Încredință centrala unuia dintre responsabilii gării. Cu câteva luni mai înainte, Manuel cumpăraseră de ocazie o mașină rablagită pentru a merge la schi în Sierra. În fiecare duminică, Ramos o folosea pentru propagandă. În noaptea asta, Manuel o pusese din nou la dispoziția Partidului Comunist și lucra iarăși împreună cu tovarășul său Ramos.

– Nu va fi un nou 1934! spuse acesta. Să dăm o fugă la Tetuán de las Victorias.

– Unde e?

– Quatro Caminos.

La trei sute de metri fură opriți de primul post de control.

– Actele.

Actele, adică legitimația sindicală. Manuel nu purta asupra lui carnetul de membru al Partidului Comunist. Lucrând la studiourile de cinema (era inginer de sunet) și adoptând un vag stil montparnagian, își închipuia că scăpase de burghezie din punct de vedere vestimentar. Numai sprâncenele stufoase, pe fața sa oacheșă, regulată și puțin cam butucănoasă, îi dădeau un aer cât de cât proletar. De altfel, milițienii aruncaseră doar o privire, că și recunoscuseră capul hilar și creț al lui Ramos. Automobilul plecă din nou, după bătăile pe umăr, pumnii ridicați și *Salud*-uri: în noapte domnea fraternitatea.

Și totuși, lupta între socialiștii de dreapta și de stânga, opoziția lui Caballero față de posibilitatea unui minister Prieto nu fuseseră simple fleacuri în aceste ultime săptămâni... La al doilea control, cei de la FAI¹ predau un tip suspect muncitorilor de la UGT, vechii lor adversari. E bine, își spuse Ramos. Împărțirea armelor nu se sfârșise: sosea un camion încărcat cu puști.

– Parcă ar fi niște pingele, spuse Ramos.

Într-adevăr, nu se zărea decât stratul de lac pe lemnul puștii.

– Adevărat, spuse Manuel: niște *fingele*.

– Ce ai de te bâlbâi?

– Mi s-a spart un dinte când mâncam. Limba n-are grijă decât de asta. Nu-i pasă de antifascism.

– Ce mâncai?

– O furculiță.

Niște siluete îmbrățișau puștile pe care tocmai le primiseră, ocărate de altele ce așteptau în umbră, înghesuite ca niște chibrituri. Treceau femei cu coșuri pline de gloanțe.

– Era și timpul, spuse o voce. De când îi tot așteptăm pe ăștia să se năpustească asupra noastră!

– Eram sigur că guvernul îi va lăsa să ne zdrobească...

– Nu te sinchisi: au să vadă ei că sunt pe dric. Haită de nemernici!

– În noaptea asta poporul e *sereno*² la Madrid...

La fiecare cinci sute de metri, alt control: automobilele fasciste cu mitraliere străbăteau orașul. Și mereu, aceiași pumni ridicăți și aceeași fraternitate. Și mereu, gestul straniu al celor de gardă, care nu se săturaseră încă să-și pipăie puștile: fără puști de un secol.

Sosind, Ramos aruncă țigara și o strivi cu piciorul.

– Nu mai fuma.

Dispăru în grabă, reveni după zece minute, urmat de trei tovarăși, toți duceau pachete învelite în ziare, legate cu sfori.

Manuel își aprinsese liniștit o altă țigară.

¹ Federación Anarquista Iberica: Federația Anarhistă Iberică

² „Calm” (în limba spaniolă în original)

– Stinge țigara, spuse Ramos, calm: e dinamită.

Băieții așezară pachetele, jumătate pe bancheta din față, jumătate la spate, și intrară înapoi în casă. Manuel se depărtase de locul său pentru a strivi țigara cu piciorul, fără a o arunca. Se uită la Ramos cu o mutră supărată.

– Ce-i? Ce te-a apucat? îl întrebă acesta.

– Mă calci pe nervi, Ramos.

– Perfect! Acum haidem!

– Nu putem găsi altă rablă? Pot să conduc și alta.

– Aruncăm podurile în aer, începem cu cel de la Ávila. Ducem noi dinamita, va fi expediată numaidecât unde trebuie, Peguerinos etc. N-ai de gând să pierzi două ore, nu? Rabla asta, știm cel puțin că merge.

– Da, spuse Manuel, consimțind cu amărăciune.

Nu ținea atât de mult la rablă, cât la accesoriile ei încântătoare. Automobilul plecă din nou. Manuel în față, Ramos în spate, cu un pachet de grenade strâns lipit de burtă. Și, deodată, Manuel își dădu seama că mașina aceasta îi devenise indiferentă. Mașina nu mai exista; exista numai acea noapte încărcată de o speranță tulbure și fără margini, noaptea în care fiecare om avea ceva de făcut pe pământ. Ramos auzea o tobă îndepărtată ca pe bătaia inimii lui.

La fiecare cinci minute erau opriți la control.

Milițienii, dintre care mulți nu știau să citească, îi băteau pe umăr pe cei din mașină de îndată ce-l recunoșteau pe Ramos; cum îl auzeau pe acesta strigând: „Nu fumați!“, văzând mașina încărcată de pachete, începeau să țopăie de bucurie: dinamita era vechea armă romantică a Asturiilor.

Automobilul pornea iar.

La Alcalá, Manuel accelerează. La dreapta sa, un camion al FAI-ului, plin de muncitori înarmați, viră brusc la stânga. În noaptea asta, toate mașinile mergeau cu optzeci la oră. Manuel încercă să evite camionul, simți mașinuța sa ușoară înălțându-se de pe sol și-spuse: „S-a sfârșit!“

Când își veni în fire, era lungit pe burtă printre pachetele de dinamită care, din fericire, se rostogoleau pe trotuar ca niște castane. Sub obrazul lui, sângele strălucea, luminat de becul

electric: nu-l durea nimic, îi sângera nasul, și-l auzea pe Ramos urlând: „Nu fumați, tovarăși!“ Urlă și el, se întoarse în sfârșit și-și văzu prietenul, cu picioarele rășchirate, cu șuvițele răsucite căzându-i pe față, strângând cu îndârjire grenadele la burtă, înconjurat de oameni cu puști, care se învârteau în jurul pachetelor, neîndrăznind să le atingă. La mijloc, un chiștoc aruncat de Ramos (care profitase de faptul că se afla singur în spate, pentru a-și aprinde încă o țigară) ardea, consumându-se singur. Manuel îl stinse cu piciorul. Ramos îi puse să înșiruie pachetele unul peste altul de-a lungul zidului. Cât despre rabla de mașinuță, ce să mai vorbim!...

Un megafon urla: „Trupele rebele se îndreaptă spre centrul Barcelonei. Guvernul e stăpân pe situație“.

Manuel ajuta la aranjarea pachetelor. Ramos, întotdeauna atât de activ, nu făcea nici o mișcare.

– Ce aștepți, de nu dai o mână de ajutor?

„Alo! Trupele rebele se îndreaptă spre centrul Barcelonei.“

– Nu pot mișca brațul, zdruncinătura a fost prea puternică. O să treacă. Să oprim prima mașină liberă și să plecăm.

CAPITOLUL II

Prin boarea răcoroasă a străzii, deasupra Barcelonei, mijeau zorii unei adevărate zile de vară. În bodega strâmtă, ce rămăsese deschisă toată noaptea în fața imensului bulevard pustiu, Sils, poreclit Negusul, de la Federația Anarhistă Iberică și de la Sindicatul Transporturilor, împărțea revolvere oamenilor săi.

Trupele rebele ajungeau la periferie.

Vorbeau toți.

– Ce vor face trupele de aici?

– Au să ne dea la moacă, fii sigur.

– Ieri, ofițerii au jurat din nou credință lui Companys.

– Îți răspunde radioul.

Micul aparat de radio, aflat în fundul sălii înguste, repeța acum la fiecare cinci minute: „Trupele rebele se îndreaptă spre centru“.

– Guvernul împarte arme?

– Nu.

– Ieri au fost arestați doi oameni de la FAI care umblau brambura cu puștile. Durruti și Oliver au trebuit să intervină ca să li se dea drumul.

– Fir-ar să fie!

– Ce spun cei de la Tranquilidad¹? Vor primi puștile sau nu?

– Mai degrabă nu.

– Dar revolverele?

Negusul continua să le împartă pe ale sale.

– Astea au fost puse la dispoziția camarazilor anarhiști prin bunăvoința domnilor ofițeri fasciști. Barba mea inspiră încredere.

Împreună cu doi prieteni și câțiva complici prădase în timpul nopții două vase de război. Mai păstra salopeta albastră de mecanic pe care o îmbrăcase pentru a pătrunde pe vapor.

– Acum, spuse el, întinzând ultimul revolver, să ne adunăm gologanii. La prima armurărie deschisă, trebuie să cumpărăm gloanțe. Douăzeci și cinci de fiecare; cât avem, nu-i destul.

„Trupele rebele se îndreaptă spre centru.“

– Armurăriile nu vor deschide azi, e duminică.

– Vorba! Le vom deschide și singuri.

– Fiecare își caută tovarășii și îi aduce cu noi.

Rămân șase. Ceilalți pleacă.

„Trupele rebele...“

Negusul comandă. Nu din pricina funcției sale în sindicat. Pentru că făcuse cinci ani de închisoare; pentru că atunci când societatea tramvaielor din Barcelona, în urma unei greve, concediase, într-o noapte, patru sute de muncitori, Negusul, ajutat de vreo zece camarazi, dăduse foc tramvaielor în depou pe colina din Tibidabo, lansându-le în flăcări cu frânele libere, până în centrul Barcelonei, printre claxoanele înspăimântate ale automobilelor. Iar sabotajul mai puțin important, pe care l-a condus ulterior, a durat doi ani.

¹ Cafeneaua în care se întruneau anarhiștii (n.ed.fr.)